

RIIGIKOHUS
ÕIGUSTEABE OSAKOND

Euroopa maksekäsk – selle väljaandmine ja Eestis täitmisele võtmine

Kohtupraktika analüüs

Maarja Lillsaar
Kohtupraktika analüütik

Maarja Torga
Tsiviilkolleegiumi nõunik

Tartu
oktoober 2013

Sisukord

1	Analüüsi eesmärk	3
2	Valdkonna õiguslik reguleerimine	4
3	Maa- ja ringkonnakohtute praktika	5
3.1	Euroopa maksekäsu täidetavaks tunnistamise menetlus Eesti kohtutes	5
3.1.1	Euroopa maksekäsumenetlus kui piiriülene menetlus	5
3.1.2	Tingimused nõuetele, mida saab Euroopa maksekäsumenetluses maksma panna ..	6
3.1.3	Euroopa maksekäsumenetluse avalduse käiguta jätmine, menetlusse võtmisest keeldumine ning läbivaatamata jätmine	7
3.1.4	Euroopa maksekäsumenetluse keskmine pikkus Eesti kohtutes.....	9
3.1.5	Riigilõiv Euroopa maksekäsumenetluses	10
3.2	Välisriigist pärit Euroopa maksekäskude täitmine Eestis.....	11
	Kokkuvõte	12

1 Analüüsi eesmärk

Käesolev analüüs annab ülevaate Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsmenetlus (nn Euroopa maksekäsmenetluse määruse)¹ rakendamise praktika kohta Eesti kohtutes. Analüüsi objektiks on maa- ja ringkonnakohtute lahendid, mis on tehtud ajavahemikus 12.12.2008.a. kuni 01.10.2013. a. Analüüsi raames ei käsitleta Riigikohtu lahendeid, kuna Euroopa maksekäsmenetluse määrust Riigikohus oma praktikas siiani käsitlenud ei ole.

Euroopa maksekäsmenetluse määruse menetlusliku iseloomuga sätteid² pidid Eesti kohtud hakkama kohaldama alates 12. detsembrist 2008. a KIS-i kohtulahendite andmebaasi kohaselt on Euroopa maksekäsmenetluse määrust Eesti kohtute poolt kohaldatud 58 erineva Euroopa maksekäsmenetluse avalduse kohta käivas vaidluses (st 102 lahendis). Arvestada tuleb siinjuures aga sellega, et need kaasused peegeldavad üksnes nn probleemkaasuseid ning mitte situatioone, kus Eesti kohtud andsid vaidlusteta välja Euroopa maksekäske, tunnistasid varem välja antud Euroopa maksekäske täidetavaks või kus välisriigist pärit Euroopa maksekäskude täitmise raames ühtegi kohtu sekkumist vajavat vaidlust poolte vahel ei tekkinud. Eelnevast tulenevalt võib oletada, et Euroopa maksekäsmenetluse määrus on praktikas kohtute poolt kohaldamist leidnud oluliselt rohkem. Kuivõrd kohtute poolt välja antud Euroopa maksekäskud ning Euroopa maksekäskude täidetavaks tunnistamise määrad ei ole aga KIS andmebaasist leitavad, ei ole võimalik välja tuua statistikat kaasuste kohta, kus vaidlusi Euroopa maksekäsu väljaandmise, täidetavaks tunnistamise või täitmiseks võtmise üle poolte vahel ei tekkinud.

Eelnevast tulenevalt on käesoleva analüüsi eesmärgiks tuua välja peamised probleemid, millega Eesti kohtud on Euroopa maksekäsmenetluse määrust kohaldades kokku puutunud ning üldistada võimalusel Euroopa maksekäsmenetluse rakendamispraktikat Eestis, arvestades seejuures aga asjaoluga, et KIS andmebaasi jõuavad üksnes nõ Euroopa maksekäsu probleemkaasused.³ Täpsemini leiavad analüüsis käsitlemist järgmised küsimused:

- Millistest riikidest pärit isikud Eesti kohtutesse Euroopa maksekäsmenetluse avaldusi kõige sagedamini esitavad? Millistest riikidest pärit Euroopa maksekäske Eestis täitmisele võetakse? (alapeatükk 3.1.1.)
- Milline on keskmine nõuete summa, mille sissenõudmiseks võlausaldajad Eestis Euroopa maksekäsmenetluse määrusega väljapakutud võimalust kasutavad ning millised on tingimused nõuetele, mida saab Euroopa maksekäsmenetluses maksmata panna? (alapeatükk 3.1.2.)
- Millistel alustel on Eesti kohtud Euroopa maksekäsmenetluse avaldusi menetlemata jätanud? (alapeatükk 3.1.3.)

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsmenetlus. ELT L 399, 30/12/2006, lk 1-32.

² Tulenevalt Euroopa maksekäsmenetluse määruse Art-st 33 kohaldatai osasid Euroopa maksekäsmenetluse sätteid (st Art-d 28-31) juba alates 12. juunist 2008.a. Need sätted ei reguleeri aga Euroopa maksekäsmenetlust kui sellist ning ei ole suunatud mitte liikmesriikide kohtutele vaid liikmesriikidele või EL institutsioonidele. Näiteks reguleerib Art 29 küsimust, millist informatsiooni pidid liikmesriigid enne määruse menetlusliku iseloomuga sätete kehtima hakkamist Euroopa Komisjonile edastama, Art 30 näeb aga ette kohustuse kaasajastada määrusele lisatud standardvorme.

³ Analüüsis esitatud seisukohtadel ei ole siduvat mõju ja need ei ole käsitatavad Riigikohtu seisukohana. Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti vaid kohtulahendis.

- Milline on Euroopa maksekäsmenetluse keskmine pikkus Eesti kohtutes, sh kui kiiresti annavad Eesti kohtud välja Euroopa maksekäske ja kui kiiresti lahendavad Eesti kohtud Euroopa maksekäsu kohta esitatud võlgniku vastuväiteid? (alapeatükk 3.1.4.)
- Milliseid kohtukulusid Euroopa maksekäsmenetluse avalduse esitamine avaldajatele kaasa toob, sh mis saab Euroopa maksekäsmenetluse avalduse esitamisel tasutud riigilõivust juhul, kui Euroopa maksekäsmenetlus jätkub pärast võlgniku poolse vastuväite esitamist tavalises hagimenetluses? (alapeatükk 3.1.5.)
- Millistel tingimustel piiravad ja peatavad Eesti kohtud välisriigis välja antud Euroopa maksekäskude täitmise menetlust Eestis? (alapeatükk 3.2)

2 Valdonna õiguslik reguleerimine

Euroopa maksekäsmenetluse määrus näeb ette alternatiivse menetluse tsiviilkohtumenetluse seadustikuga (TsMS)⁴ ette nähtud hagi- ja maksekäsmenetlusele. Nimelt on võlausaldajal võimalik valida, kas ta esitab Eesti kohtusse oma nõude hagimenetluse korras või kasutades TsMS-i maksekäsu säetega⁵ või Euroopa maksekäsmenetluse määrusega ette nähtud võimalusi. Seejuures saab võlausaldaja kasutada Euroopa maksekäsmenetluse määrusega ette nähtud võimalust üksnes juhul, kui nõue, mille sissenõudmist võlausaldaja taotleb, langeb Euroopa maksekäsmenetluse määruse kohaldamisalasse. Selleks peab vaidluse näol olema tegemist Euroopa maksekäsmenetluse määruse Art-s 2 kirjeldatud tsiviil- ja kaubandusajaga, võlausaldaja või võlgnik peab omama alalist elukohta või harilikku viibimiskohtu mõnes muus liikmesriigis kui Eestis (vt Euroopa maksekäsmenetluse määrus Art 3) ning võlausaldaja nõue peab olema suunatud kindla rahalise nõude, mille tasumise tähtaeg on saanud, sissenõudmiseks (vt Euroopa maksekäsmenetluse määrus Art 4).

Euroopa maksekäsmenetluse protseduur on eelkõige reguleeritud Euroopa maksekäsmenetluse määruses endas. Kuigi Euroopa maksekäsmenetluse määrus on otsekohalduv, on Eesti seadusandja pidanud vajalikuks reguleerida Euroopa maksekäsmenetlusega seonduvat eraldi ka TsMS-s. Nimelt täpsustab TsMS § 490¹ („Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1896/2006 rakendamine“) küsimusi, mille Euroopa maksekäsmenetluse määrus on jätnud lahtiseks või otsesõnu delegeerinud liikmesriikidele. Näiteks reguleerib TsMS § 490¹, seda millised Eesti kohtud on pädevad Eesti kohtute poolt välja antud Euroopa maksekäske täidetavaks tunnistama ning millistes keeltes võetakse Eestis täitmiseks välisriigis välja antud Euroopa maksekäske. Lisaks näeb TsMS § 490¹ lg 1 ette, et TsMS-s maksekäsu kiirmenetluse kohta sätestatud kohaldatakse ka Euroopa maksekäsmenetluse läbiviimisel ulatuses, milles see ei ole reguleeritud Euroopa maksekäsmenetluses endas.⁶ Tuleb aga tähele panna, et TsMS maksekäsukiirmenetluse sätete juurde saab kohtunik Euroopa maksekäsmenetluse läbiviimisel minna aga tõepoolest üksnes juhul, kui Euroopa maksekäsmenetluse määrus mõne küsimuse lahtiseks jätab.⁷

⁴ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. 20.04.2005. – RT I 2005, 26, 197; RT I, 05.04.2013, 5.

⁵ St eelkõige TsMS 49. ptk.

⁶ St TsMS § 490¹ lg 1 kordab Euroopa maksekäsmenetluse määruse Art-t 26.

⁷ Näiteks on Eesti kohtud Euroopa maksekäsmenetluste avalduste menetluses võtmisel ekslikult kohaldanud TsMS § 481 lg-t 2². Selle kohta vt lähemalt käesoleva analüüsi alapunkt 4.1.2.

Lisaks Euroopa maksekäsumenetluse määrusele ning TsMS-le võib olla vajalik Euroopa maksekäsumenetluse raames üles kerkinud vaidluste puhul kohaldada ka teisi õigusakte. Siinjuures on olulisemad riigilõivuseadus (RLS),⁸ nn Brüsseli I määrus⁹ ning täitemenetluse seadustik (TMS),¹⁰ mida kohaldatakse (vastavalt) Euroopa maksekäsumenetluse avalduste esitamisel makstava riigilõivu määramisel ning kohtualluvuse kontrollimisel ning välisriigist pärit Euroopa maksekäskude täitmise üle käivate vaidluste lahendamisel.

3 Maa- ja ringkonnakohtute praktika

3.1 Euroopa maksekäsu täidetavaks tunnistamise menetlus Eesti kohtutes

3.1.1 Euroopa maksekäsumenetlus kui piiriülene menetlus

Tulenevalt Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art-st 3(1) saab võlausaldaja esitada Eesti kohtusse avalduse Euroopa maksekäsu väljastamiseks üksnes juhul, kui tema või võlgniku alaline elukoht või harilik viibimiskoht asub mõnes teises EL liikmesriigis. Poole „alaline elukoht“ ehk domitsiil Euroopa maksekäsumenetluse määruse tähenduses määratakse seejuures kindlaks Brüsseli I määruse Art 59 ja 60 alusel. Poole „harilikku viibimiskohta“ tuleb aga mõista autonoomse, liikmesriikide siseriiklikust õigusest sõltumatu õigusmõistena, mille sisustamisel on kohtuniku jaoks abiks Euroopa Kohtu vastav praktika.¹¹ KIS-s olevatest kohtulahenditest ei nähtu, et „alalise elukoha“ või „hariliku viibimiskoha“ mõiste sisustamine Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art 3(1) kontekstis oleks Eesti kohtute jaoks probleeme tekitanud. Üksnes ühes kaasuses, kus Eesti äriühingust võlgnik ei olnud kantud äriregistrisse, nõudis kohus avalduse esitajalt selliste andmete esitamist, mis võimaldaks avalduse võlgnikule kätte toimetada.¹²

KIS andmebaasis kajastuvates kohtuvaidlustes on Eestisse enim Euroopa maksekäsumenetluse väljastamise avaldusi esitanud Eestist pärit isikud (17 korral), Saksamaalt pärit isikud (10 korral), Rootsist pärit isikud (10 korral – kusjuures Rootsi isikute poolt esitatavate avalduste hulk on kasvanud just viimastel aastatel), Leedu isikud (7 korral), Poola isikud (4 korral), Soome isikud (2 korral), Suurbritannia isikud (2 korral) ja ühel korral ka Belgiast isik. Kui avalduse on esitanud välisriigist pärit isik, on avaldus esitatud Eesti isiku vastu.

Eestis alalist elukohta või harilikku viibimiskohta omavad isikud on kõige rohkem Eesti kohtutesse esitanud Euroopa maksekäsumenetluse avaldusi Lätist või Saksamaalt pärit isikute vastu, üksikutel juhtudel ka Rootsist, Iirimaalt või Hollandist pärit isikute vastu. Siinjuures tuleb siiski rõhutada, et KIS-i jõuavad üksnes nn probleemkaasused st nt kaasused, kus võlgnik vaidles Euroopa maksekäsumenetluse avaldusele vastu või kus avaldaja jättis

⁸ Riigilõivuseadus. 22.04.2010. – RT I 2010, 21, 107; RT I, 17.04.2013, 12.

⁹ Nõukogu määrus (EÜ) nr 44/2001, 22. detsember 2000, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades. – ELT L 12, 16.01.2001, lk 1–23.

¹⁰ Täitemenetluse seadustik. 20.04.2005. – RT I 2005, 27, 198; RT I, 31.12.2012, 15.

¹¹ „Alalise elukoha“ ning „hariliku viibimiskoha“ mõistete erinevuse kohta TsÜS-s sisalduvast „elukoha“ mõistest loe eesti keelses õiguskirjanduses lähemalt: M.Torga. Elukoht tsiviilseadustiku üldosa seaduses: tähendus rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses. Juridica 7, lk 473-480.

¹² Vt Harju Maakohtu 29. jaanuari 2010. a määrus tsiviilasjas nr 2-09-66261, Harju Maakohtu 5. aprilli 2010. a määrus tsiviilasjas nr 2-09-66261, Harju Maakohtu 27. aprilli 2010. a määrus tsiviilasjas nr 2-09-66261.

tasumata vajaliku riigilõivu, mistõttu on võimalik, et Eestis läbi viidud Euroopa maksekäsmenetlustes on poolteks olnud ka muudest EL liikmesriikidest pärit võlgnikud ning võlausaldajad.

KIS andmebaasi andmetel on välisriigist pärit Euroopa maksekäskude täitmise üle Eestis tekkinud vaidlused kahel korral. Nendes kaasustes pärinesid Euroopa maksekäsm Saksamaalt¹³ ning Poolast.¹⁴ Ka siinjuures tuleb arvestada, et kuna KIS kajastab üksnes nn probleemkaasuseid st kaasuseid, kus Eesti kohtus taotleti välisriigist pärit Euroopa maksekäsm täitmise piiramist või peatamist, on põhimõtteliselt võimalik, et Eestis on ilma vaidlusteta täidetud ka muudest EL liikmesriikidest pärit Euroopa maksekäsmke.

3.1.2 Tingimused nõuetele, mida saab Euroopa maksekäsmenetluses maksm panna

Euroopa maksekäsmenetluse avaldusi saab esitada üksnes selliste nõuete sissenõudmiseks, mille näol on tegemist kindla rahasumma sissenõudmiseks suunatud nõuetelega, mille täitmise tähtaeg on saabunud¹⁵ ning mida saab kvalifitseerida kui Euroopa maksekäsmenetluse määruse Art-s 2 viidatud „tsiviil- ja kaubandusajades“ esitatavate nõueteena. KIS-i andmebaasis olevatest lahenditest nähtuvalt on Eesti kohtud võtnud Euroopa maksekäsmenetluse tõepoolest üksnes „kindla rahasumma sissenõudmiseks“ suunatud avaldusi, kuid lahenditest ei selgu, kas kohtud on kontrollinud ka seda, et võlausaldaja nõue on avalduse esitamise ajaks muutunud sissenõutavaks ning et pooltevahelise vaidluse näol on tegemist „tsiviil- ja kaubandusajaga“ Euroopa maksekäsmenetluse määruse Art 2 tähenduses. Võttes aga arvesse asjaolu, et Euroopa maksekäsm väljastamine toimub võlausaldaja poolt esitatud andmete alusel st kohtu kontrollkohustus on seejuures üksnes formaalse iseloomuga,¹⁶ ei saa vastavate põhjenduste esitamist kohtulahenditest ka oodata.

Euroopa maksekäsmenetluse määrus ei näe vastupidiselt TsMS-le ette maksekäsmenetluse määramises esitatavate nõuete rahalist piirmäära. TsMS § 481 lg 2² järgi ei toimu maksekäsmenetlust küll nõuete puhul, mille summa ületab 6400 eurot (see summa hõlmab nii põhi- kui ka kõrvalnõudeid), kuid see säte ei ole kohaldatav Euroopa maksekäsmenetluses.¹⁷ Vaatamata eelnevale, on Eesti kohtud seitsmes asjas keeldunud Euroopa maksekäsmenetluse avaldusi menetluse võtmast põhjusel, et esitatav nõue ületab TsMS § 481 lg-s 2² viidatud piirmäära. Selliseid lahendeid on 2010. a tehtud kuues asjas ja 2011. a ühes asjas. Eelneva põhjal võib loota, et kohtute poolne (eksklik) tuginemine TsMS § 481 lg-le 2² Euroopa maksekäsmenetluse avalduste menetluse võtmisel on muutunud harvemaks ning Euroopa maksekäsmenetluse määruse sätete vahekord TsMS § 481 lg-ga 2²

¹³ Vt Harju Maakohtu 14. detsembri 2009. a määrus tsiviilasjas nr 2-09-67440, Harju Maakohtu 6. jaanuari 2010. a määrus tsiviilasjas nr 2-09-67440, Harju Maakohtu 22. jaanuari 2010. a määrus tsiviilasjas nr 2-09-67440.

¹⁴ Vt: Harju Maakohtu 2. juuni 2011. a määrus tsiviilasjas nr 2-11-25653.

¹⁵ Vt Euroopa maksekäsmenetluse määruse Art 4.

¹⁶ Sellist järeldust toetab Euroopa maksekäsmenetluse määruse Art 8(2), mille järgi võib Euroopa maksekäsmenetluse avalduste kontrollimist kohtutes viia läbi nõ automaatiseeritud menetluse abil.

¹⁷ Kuigi osade liikmesriikide siseriiklikud maksekäsmenetluse sätted nägid ette piirmäärad sellistes menetlustes esitatavatele avaldustele, ei olnud Euroopa Komisjoni eesmärgiks seada Euroopa maksekäsm avaldustele piirmäärasid, kui võrd leiti, et üksnes võlausaldaja otsustada peaks olema küsimus, milline on tõenäosus, et võlgnik Euroopa maksekäsmenetluse avaldusele vastuväidet ei esita - eelduslikult väheneb selline tõenäosus suuremate nõuete puhul. Diskussiooni kohta Euroopa Parlamendis ja Komisjonis, kus mh arutleti Euroopa maksekäsm avalduste piirmäära kehtestamise võimaluse üle, loe lähemalt: E. Storskrubb. Civil Procedure and EU Law: A Policy Area Uncovered. Oxford University Press: 2008, p 209.

on muutunud kohtute jaoks aja jooksul selgemaks. Suurim nõue, mida püüti KIS andmebaasis olevate lahendite kohaselt Eesti kohtus Euroopa maksekäsmenetluse raames maksma panna, oli 273 110, 88 eurot¹⁸, väikseim 464,03 eurot¹⁹. Keskmiseks nõude suuruseks oli 4000-8000 eurot.

3.1.3 Euroopa maksekäsmenetluse avalduse käiguta jätmise, menetlusse võtmisest keeldumine ning läbivaatamata jätmise

Eesti kohtud on nn probleemkaasustes hoidunud Euroopa maksekäsmenetluse avaldusi menetlemast kasutades selleks kolme liiki menetluslikku võimalust. Esiteks on kohtud jätnud Euroopa maksekäsmenetluse avaldusi käiguta, teiseks on kohtud jätnud Euroopa maksekäsmenetluse avaldusi menetlusse võtmata ning lõpetuseks on kohtud jätnud Euroopa maksekäsmenetluse avaldusi läbi vaatamata.

(a) Euroopa maksekäsmenetluse avalduse käiguta jätmise

Kohtud saavad jätta Euroopa maksekäsmenetluse avalduse käiguta eelkõige Euroopa maksekäsmenetluse määruse Art 9 alusel, mille järgi peab kohus juhul, kui täidetud ei ole Euroopa maksekäsmenetluse määruse Art-s 7 sätestatud tingimused, andma nõude esitajale võimaluse oma avaldust täiendada või parandada kohtu poolt määratud tähtaja jooksul. Sellise tähtaja andmine tähendab sisuliselt nõude käiguta jätmist TsMS § 340¹ lg 1 alusel. Tuleb tähele panna, et **Euroopa maksekäsmenetluse määruse Art 9 alusel nõude esitajale tähtaja andmisel peab kohus kasutama Euroopa maksekäsmenetlusele lisatud Lisa II kohast tüüpvormi B**, mida kohtud aga praktikas sageli ei tee. Näiteks on Eesti kohtud neljal korral jätnud avalduse eraldi kohtumäärusega käiguta, viidates vajadusele kontrollida, et avaldus allub Eesti kohtule rahvusvahelise kohtualluvuse järgi.²⁰ Seejuures oleks kohtud pidanud kasutama Euroopa maksekäsmenetluse määrusele lisatud Lisa II kohast tüüpvormi B, mida kohtud aga teinud ei ole. Lisaks on kohus kohustanud eraldi määrusega avaldajat täpsustama nõude summat põhjusel, et avaldaja ei ole korrektselt täitnud Euroopa maksekäsmenetluse avalduse tüüpvormis A sisalduvat alajaotust „kulud“. Ka sellisel juhul oleks kohus pidanud avalduse käiguta jätmisel kasutama Euroopa maksekäsmenetluse määruse Lisa II kohast tüüpvormi B mitte selle kohta eraldi määrust tegema.

Kuigi Euroopa maksekäsmenetluse määruse Lisa II kohane tüüpvorm B ei näe ette võimalust jätta avaldus käiguta põhjusel, et avalduselt ei ole tasutud riigilõivu, ei keela Euroopa maksekäsmenetluse määrus nõude esitajalt Euroopa maksekäsmenetluses riigilõivu nõuda, mistõttu on kohtul põhimõtteliselt võimalik jätta Euroopa maksekäsmenetluse avaldus TsMS § 340¹ lg 1 alusel käiguta ka juhul, kui avalduse

¹⁸ Vt Harju Maakohtu 21. veebruari 2012. a määrus tsiviilasjas nr 2-11-63194.

¹⁹ Vt Harju Maakohtu 27. detsembri 2011. a määrus tsiviilasjas nr 2-11-47202.

²⁰ Pärnu Maakohtu 28. juuli 2009. a ettepanek puuduste kõrvaldamiseks tsiviilasjas nr 2-09-33385; Pärnu Maakohtu 28. juuli 2009. a ettepanek puuduste kõrvaldamiseks tsiviilasjas nr 2-09-33392; Pärnu Maakohtu 28. juuli 2009 ettepanek puuduste kõrvaldamiseks tsiviilasjas nr 2-09-33394; Pärnu Maakohtu 28. juuli 2009 ettepanek puuduste kõrvaldamiseks tsiviilasjas nr 2-09-33374.

esitaja on jätnud tasumata Euroopa maksekäsumenetluse avalduse esitamisel tasutava st RLS § 57 lg 6 kohase²¹ riigilõivu. Seda on Eesti kohtud teinud vähemalt viies asjas.²²

(b) Euroopa maksekäsumenetluste avalduse menetlusse võtmisest keeldumine

Alused Euroopa maksekäsumenetluse avalduse tagasilükkamiseks näeb ette Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art 11. Viidatud sätte järgi lükkab kohus Euroopa maksekäsumenetluse avalduse tagasi, kui ei ole täidetud Euroopa maksekäsumenetluse Art-tes 2,²³ 3,²⁴ 4,²⁵ 6²⁶ ja 7²⁷ sätestatud tingimused, nõue on selgelt põhjendamatu, nõude esitaja ei saada oma vastust kohtule kohtu poolt Art 9(2)²⁸ alusel määratud tähtaja jooksul või nõude esitaja ei saada, vastavalt Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art-le 10, oma vastust kohtu poolt ette nähtud tähtajaks või ei nõustu kohtu ettepanekuga.²⁹ Kuna Euroopa maksekäsumenetluse määrus ei näe ette eraldi tüüpvormi Euroopa maksekäsumenetluse avalduse tagasilükkamiseks, võivad kohtud Euroopa maksekäsumenetluse avalduse tagasi lükata ka eraldi kohtumäärusega st avalduse menetlusse võtmata jätmise määrusega. Seega saab Euroopa maksekäsumenetluse avalduse „tagasilükkamiseks“ Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art 11 tähenduses lugeda ka neid kohtulahendeid, kus kohus on Euroopa maksekäsumenetluse avalduse menetlusse võtmisest eraldi määrusega keeldunud. Siinjuures tuleb aga tähele panna, et nõude esitajat tuleb Euroopa maksekäsumenetluse avalduse tagasilükkamisest teavitada, kasutades selleks Euroopa maksekäsumenetluse määrusele lisatud Lisa IV kohast tüüpvormi D.³⁰

Eesti kohtud on Euroopa maksekäsumenetluse avaldusi keeldunud menetlusse võtmast neljal erineval põhjusel. Esiteks on kohtud (eksklikult) seitsmel korral kohaldanud Euroopa maksekäsumenetluse avalduste menetlusse võtmisel TsMS § 481 lg-s 2² viidatud maksekäsukiirmenetluse nõuete piirmäära³¹ ning jätnud seda piirmäära ületavad Euroopa maksekäsumenetluse avaldused menetlusse võtmata. Teiseks on kohtud vähemalt neljas asjas jätnud Euroopa maksekäsumenetluse avalduse menetlusse võtmata juhul, kui avaldaja ei ole, vaatamata kohtu nõudele, tasunud vajalikus summas riigilõivu.³² Kolmandaks on kohtud kahel korral jätnud Euroopa maksekäsu avalduse menetlusse

²¹ RLS § 57 lg 6 järgi tasutakse avalduse esitamisel maksekäsu kiirmenetluse asjas riigilõivu kolm protsenti nõudelt, kuid mitte alla 45 euro.

²² Vt nt Harju Maakohtu 5. mai 2010. a määrus tsiviilasjas nr 2-10-19809, Harju Maakohtu 5. mai 2010. a määrus tsiviilasjas nr 2-10-19811, Harju Maakohtu 17. mai 2010. a määrus tsiviilasjas nr 2-10-19237.

²³ St kui tegemist ei ole Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art-s 2 viidatud „tsiviil- ja kaubandusajaga“.

²⁴ St kui tegemist ei ole piiriülese juhtumiga Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art 3 tähenduses.

²⁵ St kui võlausaldaja nõue ei ole suunatud sellise kindla rahasumma sissenõudmiseks, mille täitmise tähtaeg on saabunud.

²⁶ St kui avaldus ei allu Eesti kohtule rahvusvahelise kohtualluvuse sätete järgi.

²⁷ St kui Euroopa maksekäsu avaldus ei ole täidetud nõuetekohaselt (vt Euroopa maksekäsumenetluse määruse I lisas toodud tüüpvormi A).

²⁸ Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art 9(2) võimaldab kohtul anda võlausaldajale tähtaja Euroopa maksekäsumenetluse avalduse täiendamiseks või parandamiseks.

²⁹ Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art 10(1) järgi teavitab kohus, juhul, kui võlausaldaja nõue vastab Art-s 8 nimetatud tingimustele üksnes osaliselt, sellest võlausaldajat ning palub võlausaldajal kohtu poolt seatud tähtaja jooksul kas nõustuda Euroopa maksekäsu ettepanekuga kohtu poolt täpsustatud summas või see tagasi lükata.

³⁰ Euroopa maksekäsumenetluse määrus Art 11(1).

³¹ Vt selle kohta lähemalt käesoleva analüüsi alapunkt 4.1.2.

³² Vt Harju Maakohtu 28. juuli 2011. a määrus tsiviilasjas nr 2-11-26046.

võtmata, viidates siseriikliku kohtualluvuse puudumisele.³³ Neljandaks on kohtud keeldunud maksekäsumenetluse avalduse menetlusse võtmisest põhjendusel, et avaldaja ei ole esitanud nõude põhjendust õigel ajal (TsMS § 487 lg 3).³⁴

(c) Euroopa maksekäsumenetluse avalduse läbivaatamata jätmine

Euroopa maksekäsumenetluse määrus ei reguleeri küsimust, mis saab juhul, kui kohtul ei õnnestu välja antud Euroopa maksekäsku võlgnikule kätte toimetada. Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art-st 18(1) tulenevalt saab kohus juba välja antud Euroopa maksekäsu täidetavaks tunnistada üksnes juhul, kui ta on Euroopa maksekäsu võlgnikule kätte toimetanud. Juhul, kui kohtutel ei õnnestu juba välja antud Euroopa maksekäsku võlgnikule kätte toimetada, on Eesti kohtud mõnikord jätnud Euroopa maksekäsumenetluse avalduse TsMS § 423 lg 1 p 8 alusel läbi vaatamata.³⁵ Selliseid kaasuseid on KIS-i andmebaasis vähemalt kaks.

3.1.4 Euroopa maksekäsumenetluse keskmine pikkus Eesti kohtutes

Euroopa maksekäsumenetluse määrus näeb ette mitmeid tähtaegu, mille eesmärgiks on tagada, et Euroopa maksekäsumenetlus viidaks kohtute poolt läbi võimalikult kiiresti. Näiteks peab kohus Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art-st 12(1) tulenevalt Euroopa maksekäsu väljastama „nii kiiresti kui võimalik“ ning „reeglina 30 päeva jooksul avalduse esitamisest“, võlgnik peab aga oma vastuväite juba välja antud Euroopa maksekäsule esitama 30 päeva jooksul selle kättesaamisest.³⁶

KIS-i andmebaasis olevate lahendite kohaselt saab Eestis läbiviidava menetluse keskmiseks pikkuseks alates Euroopa maksekäsumenetluse avalduse esitamisest kuni välja antud Euroopa maksekäsu täidetavaks tunnistamiseni hinnanguliselt pidada 2-3 kuud.

Reeglina väljastavad kohtud Euroopa maksekäsu 15-30 päeva jooksul pärast avalduse esitamist. Näiteks ühel juhul on aeg maksekäsumenetluse avalduse tegemisest määruse tegemiseni võtnud 11 päeva.³⁷ See ajavahemik võib mõistagi olla pikem, kui kohtud annavad avalduse esitajale tähtaja oma avalduse parandamiseks või jätavad avalduse käiguta.

Euroopa maksekäsu kättetoimetamine võlgnikule toimub analüüsi käigus läbivaadatud lahendite andmetel ühe kuu jooksul, kuid kättetoimetamisele kuluv aeg sõltub suuresti sellest, kas võlgnik elab Eestis või välisriigis – näiteks Eestis asuvale võlgnikule võib õnnestuda Euroopa maksekäsk kätte toimetada nelja päeva jooksul,³⁸ Leedus asuvale isikule võib Euroopa maksekäsu kättetoimetamine võtta aga üle poole aasta.³⁹

Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art-st 18(1) tulenevalt peaksid kohtud juba välja antud Euroopa maksekäsu tunnistama täidetavaks „ilma viivitusteta“, võttes arvesse aega,

³³ Vt Pärnu Maakohtu 31. märtsi 2009. a määrus tsiviilasjas nr 2-09-12401 (seisuga 1.10.2013 KIS-is jõustumise ootel), Harju Maakohtu 10. septembri 2009. a määrus tsiviilasjas nr 2-09-44783.

³⁴ Harju Maakohtu 14. novembri 2011. a määrus tsiviilasjas nr 2-11-25347.

³⁵ Vt nt Harju Maakohtu 8. juuli 2009. a määrus tsiviilasjas nr 2-09-12183.

³⁶ Euroopa maksekäsumenetluse määrus Art 16(1).

³⁷ Vt Pärnu Maakohtu 30. septembri 2013. a määrust tsiviilasjas nr 2-13-43632 (seisuga 1.010.2013 KIS-is jõustumise ootel).

³⁸ Harju Maakohtu 10. novembri 2011. a määrus tsiviilasjas nr 2-11-47202.

³⁹ Harju Maakohtu 20. mai 2010. a määrus tsiviilasjas nr 2-09-61610.

mille jooksul pidi võlgnik Euroopa maksekäsu kätte saama ning mille jooksul oli tal õigus oma vastuväide Euroopa maksekäsule esitada. Juba välja antud Euroopa maksekäsk tunnistatakse Eesti kohtute poolt keskmiselt täidetavaks ühe kuu kuni pooleteist kuu jooksul pärast Euroopa maksekäsu võlgnikule kättetoimetamist.⁴⁰ Kuid selles osas ei ole võimalik suuri üldistusi teha, kuna esineb ka erandeid, näiteks ühes asjas tunnistati maksekäsk täidetavaks alles 10 kuud pärast maksekäsu väljaandmist.⁴¹

3.1.5 Riigilõiv Euroopa maksekäsumenetluses

Euroopa maksekäsumenetluse määrus ei kehtesta ühtset riigilõivu, mida võlausaldajad peaksid Euroopa maksekäsumenetluse avaldusi esitades tasuma. Vastupidi – Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art-st 25(2) tulenevalt määratakse Euroopa maksekäsumenetluse määruse kohaldamisel masktavad tasud ja lõivud kindlaks siseriikliku õigusega. Eelnevast tulenevalt on liikmesriikidel õigus kehtestada Euroopa maksekäsumenetluse avalduse esitamisele riigilõiv oma siseriikliku õigusega, mida Eesti õiguses on tehtud RLS § 57 lg-ga 6. Viidatud sätte järgi tasutakse avalduse esitamisel maksekäsu kiirmenetluse asjas riigilõivu kolm protsenti nõudelt, kuid mitte alla 45 euro.

Nõude sissenõudja saab Euroopa maksekäsumenetluse avalduses märkida oma kuluna mh Euroopa maksekäsumenetluse avalduse esitamisel tasutud riigilõivu ning arvestada viidatud summa võlgniku vastu esitatud nõude hulka.⁴² Juhul, kui võlgnik Euroopa maksekäsule vastu ei vaidle, saab Euroopa maksekäsu selle summa osas täidetavaks tunnistada, misjärel saab nõude esitaja oma nõude selles osas võlgniku vastu maksma panna juba täidetavaks tunnistatud Euroopa maksekäsu alusel läbiviidavas täitemenetluses.

Juhul, kui võlgnik vaidleb Euroopa maksekäsule vastu ning vaidlus jätkub hagimenetluses, peab kohus andma võlgnikule tähtaja hagilt riigilõivu tasumiseks, mida Eesti kohtud on KIS andmebaasis olevate lahendite kohaselt teinud 25 korral. Seejuures tuleb aga arvestada Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art-s 25(1) sisalduva nõudega, mille järgi Euroopa maksekäsumenetluse kohtukulud ja tavalise tsiviilkohtumenetluse kohtukulud, mis tulenevad Euroopa maksekäsu suhtes vastuväite esitamisest liikmesriigis, ei tohi kokku ületada kõnealuse liikmesriigi sellise tavalise tsiviilkohtumenetluse kohtukulusid, millele ei eelne Euroopa maksekäsumenetlust. Sellise põhimõttega on kohtud ka arvestanud.⁴³

Euroopa maksekäsumenetluse määrus ei reguleeri küsimust, kelle kanda jääb tasutud riigilõiv juhul, kui kohus jätab Euroopa maksekäsumenetluse avalduse menetlusse võtmata või juhul, kui võlgnik vaidleb Euroopa maksekäsumenetluse avaldusele vastu ja nõude lahendamine jätkub hagimenetluses. Kui kohus jätab Euroopa maksekäsumenetluse avalduse menetlusse võtmata või läbi vaatamata, tagastavad kohtud Euroopa maksekäsumenetluse avalduse esitamisel tasutud riigilõivu avalduse esitajale.⁴⁴ Juhul, kui võlgnik vaidleb Euroopa maksekäsumenetluse avaldusele vastu ja kohus on andnud võlausaldajale võimaluse esitada oma nõue hagimenetluses, võlausaldaja seda aga teinud ei ole, jätavad Eesti kohtud reeglina võlausaldaja poolt Euroopa maksekäsumenetluse avalduse esitamisel tasutud riigilõivu

⁴⁰ Vt nt Tartu Maakohtu 5. märtsi 2013. a lahend tsiviilasjas nr 2-12-50978.

⁴¹ Vt Harju Maakohtu 1. detsembri 2009. a lahendit ja 8. oktoobri 2010. a lahendit tsiviilasjas nr 2-09-61610.

⁴² Vt lähemalt Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art 7(2)(b).

⁴³ Vt nt Harju Maakohtu 30. märtsi 2011. a määrus tsiviilasjas nr 2-11-2262 ja Tartu Maakohtu 14. novembri 2012. a määrus tsiviilasjas nr 2-11-48436.

⁴⁴ Vt nt Harju Maakohtu 1. detsembri 2009. a määrus tsiviilasjas nr 2-09-12183.

võlausaldajale tagastamata. Seejuures on kohtud põhjendanud sellist tagastamata jätmist sellega, et TsMS vastavat tagastamist ette ei näe⁴⁵ ning sellega, et Euroopa maksekäsmenetluse avaldust ju kohtu poolt menetleti.⁴⁶

3.2 Välisriigist pärit Euroopa maksekäskude täitmine Eestis

Eesti kohtud peavad Euroopa maksekäsmenetluse määrust kohaldama lisaks nendele situatsioonidele, kus Eesti kohtule on esitatud avaldus Euroopa maksekäsu väljaandmiseks ja täidetavaks tunnistamiseks ka situatsioonides, kus Eestis on taotletud välisriigis välja antud Euroopa maksekäsu täitmist ning viidatud täitmise üle on võlausaldaja ja võlgniku vahel tekkinud vaidlus. Selline vaidlus saab Eesti kohtusse jõuda eelkõige kolmes situatsioonis:

- a) kui võlgnik esitab TMS § 217 alusel kaebuse kohtutäituri otsuse või tegevuse peale (näiteks juhul, kui võlgniku arvates on kohtutäitur alustanud täitemenetlust ilma nõuetekohase täitedokumendi st Euroopa maksekäsu olemasoluta);
- b) kui võlgnik esitab kohtule TMS § 221 alusel sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi, tuginedes seejuures Euroopa täitekorralduse määruse Art-s 22 viidatud alustele ning;
- c) kui võlgnik taotleb Eesti kohtult Euroopa täitekorralduse määruse Art 23 alusel täitmise edasilükkamist või piiramist, olles eelnevalt vaidlustanud Euroopa maksekäsu selle päritoluriigis.

Eesti kohtud on siiani lahendanud üksnes vaidlusi, kus võlgnikud on Eesti kohtule esitanud Euroopa täitekorralduse määruse Art 23 alusel avaldusi täitmise edasilükkamiseks või piiramiseks. Nimelt on kahes kaasuses Eesti kohtult taotletud välisriigis välja antud Euroopa maksekäsmenetluse Eestis täitmise peatamist.⁴⁷ Euroopa täitekorralduse määruse Art 23(c) alusel saab kohus täitemenetluse peatada üksnes „erandlikel asjaoludel“. Eesti kohtud on sellisteks erandlikeks asjaoludeks lugenud asjaolu, et „täitemenetluse peatamata jätmisel oleks võlgniku igapäevane majandustegevus takistatud, mistõttu võib täitemenetluse jätkamine erakordselt intensiivselt riivata kostja majandustegevust ja toimetulekut ning tekitada võlgnikule ja tema võlausaldajatele olulist kahju“⁴⁸ ning asjaolu, et „täitmisega võib kaasneda kahju, mida ei saa ilmselt hüvitada“.⁴⁹ Välisriigis välja antud Euroopa maksekäsu täitmist saab Eestis peatada aga ainult juhul, kui võlgnik on vastavalt Euroopa maksekäsmenetluse määruse Art-le 20 vaidlustanud Euroopa maksekäsu selle päritoluriigis. Nimetatud nõude vastu on Eesti kohtud ühel korral eksinud.⁵⁰

⁴⁵ Vt Harju Maakohtu 10. oktoobri 2011. a määrus tsiviilasjas nr 2-11-17890; Harju Maakohtu 14. mai 2012. a määrus tsiviilasjas nr 2-11-15139.

⁴⁶ Vt Tartu Maakohtu 12. jaanuari 2010. a määrus tsiviilasjas nr 2-09-45230.

⁴⁷ Neist esimese vaidluse osas vt: Harju Maakohtu 14. detsembri 2009. a määrus tsiviilasjas nr 2-09-67440, Harju Maakohtu 6. jaanuari 2010. a määrus tsiviilasjas nr 2-09-67440, Harju Maakohtu 22. jaanuari 2010. a määrus tsiviilasjas nr 2-09.67440. Teise vaidluse osas vt: Harju Maakohtu 2. juuni 2011. a määrus tsiviilasjas nr 2-11-25653.

⁴⁸ Vt Harju Maakohtu 2. juuni 2011. a määrus tsiviilasjas nr 2-11-25653.

⁴⁹ Vt Harju Maakohtu 14. detsembri 2009. a määrus tsiviilasjas nr 2-09-67440.

⁵⁰ Vt Harju Maakohtu 14. detsembri 2009. a määrus tsiviilasjas nr 2-09-67440.

Kokkuvõte

Euroopa maksekäsk on Eesti kohtud tänaseks välja andnud juba pea viis aastat, mistõttu on tänaseks tekkinud arvestatav hulk kohtupraktikat, kus Euroopa maksekäsumenetluse määrust on Eesti kohtute poolt kohaldatud. KIS-s oleva kohtupraktika analüüs näitab, et Eesti kohtud lahendavad Euroopa maksekäsumenetluse avaldusi küllaltki kiiresti, mis vastab igati Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art-s 1(1) toodud eesmärgile kiirendada menetlust vaidlustamata rahalisi nõudeid käsitlevate piiriüleste juhtumite korral. Kahjuks jääb KIS andmebaasist aga silma ka see, et kohtupraktikas esineb juhtumeid, kus kohtud on eksinud Euroopa maksekäsumenetluse määruse sätete vastu või kus kohtunike jaoks ei ole olnud üheselt selge, milline on Euroopa maksekäsumenetluse määruse ning TsMS sätete omavaheline vahekord.

KISi andmebaasis kajastuvates kohtuvaidlustes on Eestisse enim Euroopa maksekäsumenetluse väljastamise avaldusi esitanud Eestist ja Saksamaalt pärit isikud ning välisriigist pärit Euroopa maksekäskude täitmise üle Eestis tekkinud vaidlused kahel korral (Euroopa maksekäskud pärinesid Saksamaalt ja Poolast). Keskmiseks nõude suuruseks oli 4000-8000 eurot. Eestis läbiviidava menetluse keskmiseks pikkuseks alates Euroopa maksekäsumenetluse avalduse esitamisest kuni välja antud Euroopa maksekäsu täidetavaks tunnustamiseni saab hinnanguliselt pidada 2-3 kuud.

Euroopa maksekäsumenetluse avaldusi saab esitada üksnes selliste nõuete sissenõudmiseks, mille näol on tegemist kindla rahasumma sissenõudmiseks suunatud nõuetega, mille täitmise tähtaeg on saabunud ning mida saab kvalifitseerida kui Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art-s 2 viidatud „tsiviil- ja kaubandusajades“ esitatavate nõuete. Lisaks tuleb maksekäsu avaldusele esitatavaid nõudeid silmas pidades märkida, et **Euroopa maksekäsumenetluse määrus ei näe vastupidiselt TsMS-le ette maksekäsumenetluse määruses esitavate nõuete rahalist piirmäära.**

Eesti kohtud on Euroopa maksekäsumenetluse avaldusi mitte menetlenud, kasutades selleks kolme liiki menetluslikku võimalust. Esiteks on kohtud jätnud Euroopa maksekäsumenetluse avaldusi käiguta, teiseks on kohtud jätnud Euroopa maksekäsumenetluse avaldusi menetlusse võtmata ning lõpetuseks on kohtud jätnud Euroopa maksekäsumenetluse avaldusi läbi vaatamata.

Kohtud saavad jätta Euroopa maksekäsumenetluse avalduse käiguta eelkõige Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art 9 alusel, mille järgi peab kohus juhul, kui täidetud ei ole Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art-s 7 sätestatud tingimused, andma nõude esitajale võimaluse oma avaldust täiendada või parandada kohtu poolt määratud tähtaja jooksul. Sellise tähtaja andmine tähendab sisuliselt nõude käiguta jätmist TsMS § 340¹ lg 1 alusel. Tuleb tähele panna, et **Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art 9 alusel nõude esitajale tähtaja andmisel peab kohus kasutama Euroopa maksekäsumenetlusele lisatud Lisa II kohast tüüpvormi B**, mida kohtud aga praktikas sageli ei tee.

Riigilõivude juures on kohtud õigesti arvestanud Euroopa maksekäsumenetluse määruse Art-s 25(1) sisalduva nõudega, mille järgi Euroopa maksekäsumenetluse kohtukulud ja tavalise tsiviilkohtumenetluse kohtukulud, mis tulenevad Euroopa maksekäsu suhtes vastuväite esitamisest liikmesriigis, ei tohi kokku ületada kõnealuse liikmesriigi sellise tavalise tsiviilkohtumenetluse kohtukulusid, millele ei eelne Euroopa maksekäsumenetlust.

Euroopa maksekäsumenetluse määrus ei reguleeri küsimust, kelle kanda jääb tasutud riigilõiv juhul, kui kohus jätab Euroopa maksekäsumenetluse avalduse menetlusse võtmata või juhul, kui võlgnik vaidleb Euroopa maksekäsumenetluse avaldusele vastu ja nõude lahendamine jätkub hagimenetluses. Kui kohus jätab Euroopa maksekäsumenetluse avalduse menetlusse võtmata või läbi vaatamata, tagastavad kohtud Euroopa maksekäsumenetluse avalduse esitamisel tasutud riigilõivu avalduse esitajale. Juhul, kui võlgnik vaidleb Euroopa maksekäsumenetluse avaldusele vastu ja kohus on andnud võlausaldajale võimaluse esitada oma nõue hagimenetluses, võlausaldaja seda aga teinud ei ole, jätavad Eesti kohtud reeglina võlausaldaja poolt Euroopa maksekäsumenetluse avalduse esitamisel tasutud riigilõivu võlausaldajale tagastamata. Seejuures on kohtud põhjendanud sellist tagastamata jätmist sellega, et TsMS vastavat tagastamist ette ei näe ning sellega, et Euroopa maksekäsumenetluse avaldust ju kohtu poolt menetleti.

Välisriigis välja antud Euroopa maksekäsu täitmise juures tuleks märkida, et seda saab Eestis peatada aga ainult juhul, kui võlgnik on vastavalt Euroopa maksekäsumenetluse määruse Artikli 20 vaidlustanud Euroopa maksekäsu selle päritoluriigis.